

THEORETICAL FOUNDATIONS AND TYPOLOGY OF THE PHENOMENON OF GENIUS

Golibjon Nabijonovich Fozilov
National University of Uzbekistan
Lecturer at the Department of Philosophy
E-mail: golibjonf1@gmail.com
Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Genius, brain, mind, mind, thinking, wisdom, fields, innovator, thinking, outlook, aspiration, neural network

Received: 25.06.25

Accepted: 27.06.25

Published: 29.06.25

Abstract: Genius is manifested through individuals who are distinguished by their rare talents, creative approaches and influence on the public. This phenomenon is expressed in various fields - art, science, literature, music and even social movements. Each type of genius is associated with its own characteristics and creative approaches and makes a great contribution to the history of mankind. When creating their works, geniuses take into account the context, culture and level of knowledge of their time and implement new ideas. They often show their talents in difficult conditions and create new directions, styles and concepts in the modern world.

DAHOLIK FENOMENINING NAZARIY ASOSLARI VA TIPOLOGIYASI

G'olibjon Nabijonovich Fozilov
O'zbekiston Milliy universiteti
"Falsafa" kafedrasi o'qituvchisi
E-mail: golibjonf1@gmail.com
Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Daho, bosh miya, aql, zehn, tafakkur, donolik, sohalari, novator, fikrlash, dunyoqarash, intilish, neyrotarmoq

Annotatsiya: Daho o'zining nodir iste'dodlari, ijodiy yondashuvlari va jamoatchilikka ta'siri bilan ajralib turadigan shaxslar orqali namoyon bo'ladi. Bu fenomen turli sohalarda – san'at, ilm-fan, adabiyot, musiqada va hatto ijtimoiy harakatlarda o'z ifodasini topadi. Har bir daholik turi o'ziga xos xususiyatlar va kreativ yondashuvlar bilan

bog'liq bo'lib, insoniyat tarixiga ulkan hissa qo'shadi. Daholar o'z asarlarini yaratishda o'z davrining kontekstini, madaniyatini va bilim darajasini hisobga olib, yangi g'oyalarni hayotga tatbiq etadilar. Ular ko'pincha qiyin sharoitlarda o'z iqtidorlarini namoyon etadilar va zamonaviy dunyoda yangi yo'nalishlar, uslublar va tushunchalarni yaratadilar.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ТИПОЛОГИЯ ФЕНОМЕНА ГЕНИАЛЬНОСТИ

Голибжон Набижонович Фозилов

Национальный университет Узбекистана

Преподаватель кафедры философии

E-mail: golibjonf1@gmail.com

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Гений, мозг, разум, ум, мышление, мудрость, ментальные поля, новатор, мышление, мировоззрение, стремление, нейронная сеть.

Аннотация: Гений проявляется через личностей, отличающихся редкими талантами, творческим подходом и влиянием на публику. Это явление выражается в различных областях – искусстве, науке, литературе, музыке и даже общественных движениях. Каждый тип гения связан со своими особенностями и творческими подходами и вносит большой вклад в историю человечества. Создавая свои произведения, гении учитывают контекст, культуру и уровень знаний своего времени и воплощают в жизнь новые идеи. Они часто проявляют свои таланты в сложных условиях и создают новые направления, стили и концепции в современном мире.

Kirish. Daho-g'ayrioddiy intellektual yoki ijodiy kuchga ega bo'lgan shaxs sifatida ta'riflanadi. Bunda fan, san'at, musiqa yoki boshqa sohalar bo'ladimi, yoki ma'lum bir sohada yuqori darajadagi o'ziga xos ijod cho'qqisiga erishgan iste'dotli shaxslar nazarda tutiladi. Daho deb aqliy salohiyati yuqori, axloqiy fazilatlaridan qat'i nazar o'z iste'doti asosida umuminsoniyat manfaatlariga xizmat qiluvchi, ungacha bo'lmagan va barcha davrlar uchun o'z ahamiyatini yo'qotmagan, ulug'vor g'oyalar yaratuvchi, ilm fan va madaniy taraqqiy etishga munosib hissa qo'sha oladigan tizimlar asoschisiga aytiladi.

Ibn Sino fikricha, eng oliy aql darajasi tahayyul bo'lib, unda chin bilimlarga erishish uchun ilohiy tafakkur olami bilan bog'lanadi. Tahayyulga erishganlarni Ibn Sino eng yaxshi bilimdonlar deb biladi. Inson aqli va uning rivojlanishi falsafaning asosiy masalalardan biri bo'lib mutafakkirlar va olimlarning diqqatini o'ziga jalb qilib kelmoqda. Markaziy Osiyoda sodir

bo'lgan IX-XII asrdagi ilk uyg'onish davrida aql, tafakkur, donolik va tahayyul musulmon faylasuflarining diqqat markazida bo'lgan va ular turli fikrlarni bildirganlar. Tahayyul chin bilimlarga erishish bo'yicha Ibn Sino, Ibn Arabiy, Faxriddin Roziylar asosli nazariy bilimlar to'plaganlar va uni ishlash tizimini ishlab chiqqanlar.

Ibn Sino o'z asarlarida tahayyul uning vazifalari tilga olingan faylasuflardan biri hisoblanadi. Uning fikricha, insondan turli darajadagi ilm va bilimlarni o'rganish talab etiladi. Inson tanasi hayvoniy harakatlar yig'indisi ya'ni tiriklik uchun oziqlanish, shaxvatini qondirish, naslini davom ettirishga mas'ul bo'lsa, ruh oliy aql bilan bog'lanishga vositachi bo'ladi.

Ibn Sino fikricha ruh intellektual bilim shakllarini faqat borliq bilan bog'lanish orqali olishi mumkinligini aytadi. Ruh donolik va qobiliyatning kuchini amalga oshirish uchun javobgardir. Faol intellekt ya'ni ruh tahayyulga erishsa, misoli quyoshning o'ziga o'xshab nur taratadi. Bu inson ongiga nur sohib, uning ma'rifatli bo'lishiga ham sabab bo'ladi deb ta'kidlaydi. Ammo yuksak aql yorug'lik rovida o'zini o'zi boshqaradi va ularga quyidagilar kiradi: Inson avvalo sezgi orqali materiyadan moddiy shakllarni o'zlashtiradi, keyin esa tasavvurda moddiy shakllarni boyitib aqlni teranlashtiradi.

Tafsilotlar umumiy tasvirlardan kelib chiqib tushunchalarni qabul qilishga moyil bo'ladi. Materiya to'liq ko'rinishi, tuzilishi ruhda muhrlangan bo'ladi. Albatta, bu shakllarning har birini idrok etish, iste'dodini boshqarish, ilohiy nurlanish orqali ruhda paydo bo'ladi.

Daholik, avvalo, intellektual yoki ijodiy faoliyatining eng yuqori darajasi hisoblanadi. Bu ularning ajoyib ilmiy kashfiyotlar, ijtimoiy-falsafiy g'oyalar, texnik va texnologik ixtirolar, noyob adabiyot va san'at asarlari yaratishda namoyon bo'ladi. Daholikka ilmiy ijodda extiyoj yaxshi seziladi.

Ilmiy kashfiyotlarni ko'p xollarda daholik xususiyatiga ega bo'lgan olimlarning qilishi, buni tasdiqlaydi. Shu munosabat bilan daho kim? Daholik nima? degan savollar tug'uladi. Daholik ilmiy bilishda muhim o'rin tutadi. Daholik haqida gapirar ekanmiz avvalambor uning ijodiy tafakkur natijasi ekanligini ta'kidlash zarur.

Mashhur kishilarning daholik siri nimada? Inson bosh miyasining fizalogik tuzilishiga ko'ra rivojlanish davrida yashirin qobilyatlarini namoyon qiladimi? Daholar daho bo'lib tug'iladimi yoki jamiyat uni tarbiyalab daho qilib voyaga yetkazadimi? Ko'plab fiziologlar daholar miyasini o'rganish orqali bu savollarga javob berishga harakat qildi. Ular xatto miya hajmi va og'irligini o'lchadilar. Bosh miyasidagi qatorlar va burmalar sonini ham sanab chiqdilar.

Qizig'i shundaki mashhur shaxslar orasida shoir Bayron, siyosatchi Kromvel I.Turgenevlarning miyasi haqiqatdan ham eng katta va og'ir hisoblanadi. Dastlab miyaning

kattaligi, og'irligi to'g'ridan to'g'ri insonlarning qobilyatli va daholikka aloqador deb taxmin qilingan. Ya'ni inson miyasining o'rtacha og'irlik qiymati 1300-1320 gramni tashkil etadi. Agar inson miyasi 1320 gramdan og'ir bo'lsa qobilyatli insonni talanti vazniga qarab oshib boradi degan g'oya ilgari surildi. Oroadan ko'p vaqt o'tmay rus olimlari tibbiyot fanlari doktori I.Bagdanovning va Ye.Kalinkinskoyning tadqiqotlari inson miyasining og'irligi uning zehni o'tkir, zukko qobilyat sohibi bo'lishiga ta'sir qilmasligi ma'lum bo'ldi. Faraz qiling miya qanchalik katta bo'lsa shunchalik ko'p neyronlar bo'ladi va shunga yarasha miya murakkab vazifalarni bajarishga layoqati yetadi. Ammo neyronlar o'zi yakka xolda emas balki glial xujayralari bilan birga ishlaydi. Xullas neyronlar, xujayralar soni aqlli va qobilyatli bo'lish o'rtasida xech qanaqa bog'liqlik topilmadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Dahoning miya tuzilishi undagi chiziqlar, qatlam, burma va qavariqlar o'ng yarim sharga nisbatan chap yarim sharda ko'proq deb xisobalanadi. Mashhur olimlar, qobilyatli sanatkorlar va adiblarning miya po'stlog'i boshqa odamlarnikiga nisbatan ko'proq qalin bo'lishi isbotlangan. Bu yerda asosiy rolmi miya yarim sharining ustki qismi elementlarining murakkabligi asosiy ahamiyatga ega. Masalan Sergey Savelevning "Daho va o'zgaruvchanlik" kitobida shoir Vladimir Mayakovskiyda oddiy odamga nisbatan miya yarim kortiyeksining vizual tasvirlar uchun mas'ul bo'lgan yuzasi kattalashgani aniqlandi. [1]

Bazi olimlar miyaning yetukligi uning katta xajmi va arim sharlarga bo'linish qismiga bog'lik deb bilishadi. Albert Eynshteynning o'limidan so'ng uning miyasi 240 qismga bo'lingan, ularning har ibir raqamlanib alohida saqlandi. Miya namunalari o'sha davrning mashhur olimlari tomonidan o'rganildi.[2] Ulardan biri Angilyalik olim mashxur fiziolog Tomas Harvi. Tadqiqodan maqsad Eynshteynning dahosiligini mohiyatini aniqlash edi. Tajriba natijalariga ko'ra Eynshteyn tug'ulish vaqtida miya chayqalishi bilan dunyoga kelgan va bosh miya siljishi kuzatilgan. Siljish ta'sirida autizm kelib chiqadi. Autistik diqqatni jamlash miyaning mushaklarining kuchatirib matematik fikrlash uchun mas'ul bo'lgan qismini kengaytirgan.

Angilyalik olim professor Mariya Deamond tomonidan tomonidan olib borilgan tadqiqotga ko'ra Eynshteynning miyasidagi har bir neyronlar oddiy odamlarnikiga qaraganda ko'proq glial katakchalari mavjudligini aniqladi.[3] Olimaning fikriga ko'ra, aqliy rivojlanish jarayonida miyada shakllanadigan va insonning zexni, salohiyatiga javob beradigan xujayra gillal xujayrasi hisoblanadi. Govard Gardnerning "Ko'p intellekt" nazariyasi, odamlarning turli iqtidori va ularning daholikka ta'sirini tushunishga yordam beradi. Bu nazariya, ijodiy va ilmiy yutuqlarni tushunishda muhim ahamiyatga ega. [4]

Gallandiyalik mashxur rassom Vinsent Van Gogga epilepsiya tashxisi qo'yilib ruhiy kasalliklar shifoxonasida davolangan, u har doim gallyutsinatsiyalardan aziyat cheyekan. Ehtimol epilepsiya nafaqat uning ruhiy muammosi balki omadi hamdir. Chunki kasallik uning aqliy faoliyatini, samarali ijodkorligini yuzaga kelishiga zamin yaratgan. Professor fiziolog Villem Nolen tadqiqotdalariga ko'ra Van Gog miyasining yuqori temporal qavati shikastlanganilini aniqlagan. Bu esa qo'shma tovush va vizual tasvirlar effektini beradi.[5] Aynan shu xolat sababli bosh miya yuqori qismining buzilishi Van Gogning haqiqat va hayolning o'zgacha idrok etishga va g'ayri oddiy kuchli his-tuyg'ularni aks ettirishiga olib kelgan. Ernest Bekerning "Denial o'limi" asari, daho shaxslarining ijodiy jarayonlarini ijtimoiy kontekstda ko'rib chiqadi, bu esa ularning ta'sirini tahlil qilish imkonini beradi. [6]

Tadqiqod metodologiyasi (Research Methodology). Daholik fenomeni – insoniyat tarixida alohida o'rin tutadigan, ijodiy, ilmiy yoki ijtimoiy sohalarda yangiliklar yaratuvchi shaxslar faoliyati hisoblanadi. Ushbu tadqiqot metodologiyasi daholikni o'rganish jarayonida quyidagi asosiy komponentlarni o'z ichiga oladi:

- Tadqiqot Maqsadlari – daholikning tabiati, xususiyatlari va shakllarini aniqlash;
- Daho sifatida tanilgan shaxslarning umumiy va individual xususiyatlarini o'rganish;
- Daholarning ijtimoiy, madaniy va ilmiy kontekstdagi ta'sirini baholash;
- Tahlil, badiiy, ilmiy va ijtimoiy asarlarni tahlil qilish orqali daho shaxslarning yondashuvlarini aniqlash;

Daho shaxslarning o'z asarlari va ularning ta'siri Ijtimoiy va madaniy o'sgan va faoliyat yuritgan muhitini o'rganish. Daho shaxslarning psixologik holati, ijodiy jarayonlari va shaxsiy ruhlantiruvchi hodisalarni jamlash. Olingan natijalar asosida daholarning o'ziga xos xususiyatlari va ularning ijodiy jarayonlaridagi umumiy tendensiyalarni aniqlash. Daho shaxslarning ijtimoiy va madaniy hayotga qo'shgan hissasi, kelajak avlodlarga ta'siri va ularning ijodiy jarayonlaridagi o'zgarishlardagi ahamiyati.

Ushbu metodologiya orqali daholik fenomenini chuqur va keng qamrovda o'rganish mumkin, bu esa insoniyat tarixida ijodiy yondashuvlar va innovatsiyalarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Daholikni sohalar kesimida quyidagicha guruhlariga bo'linadi:

Intellectual daho – favqulodda kognitiv qobiliyat, ko'pincha yuqori IQ ko'rsatgichiga ega, dolzarb global muammolarni hal qilishga ixtisoslashgan ilg'or g'oyalar yaratuvchi qobiliyati bilan ajralib turadigan shaxslar. Ular asosan aniq fanlarni rivojlantirish orqali jamiyatni barqaror rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi.

Yuqori matematik hisoblash darajasidagi hisoblash, tahlil qilish tushunish va fikr yuritish uchun tugʻma qobiliyatga ega boʻladi. Ular muammolarga oʻziga xos tomonlardan yondashishlari va ilgʻor yechimlar bilan samarali takliflar berishadi. Fan texnologiyalar rivojini taʼminlovchi yangi gʻoyalari, nazariyalar ishlab chiqish qobiliyatiga ega boʻladi. Intellektual daholar koʻpincha hozirgi bilimlar chegarasini kengaytiradilar va yangi paradigmalari asos soladilar. Biroq daholik IQ koʻrsatgich balandligi bilan emas, balki ijodkorlik va bilimlarni innovatsion usullarda amalga oshirish qobiliyatini oʻz ichiga oladi.

Intellektual daholarning asosiy, farqli xususiyatlar turli hodisalarning asosiy tamoyillarini oʻrganish va tushunishga kuchli intilishi, dolzarb, murakkab muammolar bilan chuqur shugʻullanish va muvaffaqiyatsizliklarga qaramay, yechimlarni izlashni davom ettirish va asosiysi bir-biriga bogʻliq boʻlmagan gʻoyalari va tushunchalar oʻrtasidagi bogʻliqlikni koʻrish qobiliyatiga ega boʻladi.

Intellektual daholarga misollar koʻp. Masalan Isaak Nyuton (1643-1727) – harakat va butun olam tortishish qonunlari bilan fizikada inqilob yasab, klassik mexanikaga asos soladi. Nikola Tesla (1856-1943) elektrotexnika va radiotexnika sohada inqilob yasagan olim. Albert Eynshteyn (1879-1955) nisbiylik nazariyasi asoschisi. Alan Tyuring (1912-1954) ilk kompyuter texnologiyalari va sun'iy intellektning kashshfiyotchisi boʻlib, ikkinchi jahon urushi paytida kodlarni aniqlash va buzish texnologiyalarini yaratdi.

Badiiy, amaliy sanʼat dahosi – anʼanaviy chegaralardan tashqarida fikrlash va yangi asar yaratish uchun noyob qobiliyatni oʻz ichiga oladi. Badiiy va sanʼat dahosi ajoyib isteʼdod, ijodkorlikning oʻziga xoslikni meʼyorida farqli ravishda sezilarli darajada ajralib turadigan, asl gʻoyalarni yaratish va ularni yangi, xayoliy usullarda ifodalash qobiliyatini mujassamlashtiradi. Ular odatda anʼanaviy meʼyorlarga qarshi chiqadilar va yangi uslublarni oʻrganadilar. Asarlari vositasida oʻquvchi va tomoshabinlar qalbida hissiyotlarga chuqur aks sado berish, bilim, tushuncha, fikr, extiros yoki ilhomlanishni uygʻotish salohiyatini namoyon qiladi. Ularning ishi koʻpincha insoniy holat yoki umum insoniy, dolzarb mavzularning tagzamiriga yetib brogan tushunchalarni paydo qiladi. Leonardo da Vinchi, Pablo Pikasso, Vinsent van Gog, Mikelanjelolar sohaning eng mashhur daholari sirasiga kiradi.

Musiqah dahosi – sohadagi noyob isteʼdodni anglatadi, tugʻma yoki ortirilgan yuqori darajada rivojlangan talantni oʻzida mujassamlashtirgan, musiqani meʼyordan balandroq darajada ijro etish, bastalash imkonini beradi. Bu texnik mahorat, ajoyib vokal yoki instrumental yoki ilgʻor kompozitsion qobiliyatlarni oʻz ichiga olishi mumkin.

Musiqiy daholar koʻpincha mavjud janrlarning chegaralarini kengaytiradilar, yangi uslublar, texnikalar yoki gʻoyalarni amaliyotga joriy etuvchi oʻziga xos va ilgʻor musiqah asarlarni

yaratish ite'dotiga egalik qilib ijroga yangi yondashuvlarga asos soladilar. Musiqa orqali chuqur his-tuyg'ularni yetkazish va iliqlik uyg'otish qobiliyati bo'ladi. Ularning ta'siri ko'pincha tinglovchilar shuirida chuqur aks sado beradi, kuchli hissiy tajriba va aloqalarni yaratadi. Boshqa musiqachilardan ajralib turadigan o'ziga xos jixatlari ovoz yoki uslubning betakrorligi. Bu o'ziga xoslik ko'pincha sohada keng ta'sirchanlik va o'zgartiruvchi mexanizm, musiqa evolyutsiyasiga ta'sir etib, ko'pincha kelajak avlodlarni ilhomlantiradi, yo'nalishlarni rivojlantirishga katta hissa qo'shadi.

Badiiy adabiyot dahosi – nazm va nasr janrlarida novatorlik, hissiy teranligi hamda badiiy mahorati bilan ajralib turadigan benazir she'riy asarlar yaratish, roman, novella, dramaturgiya, hikoya va boshqa asarlar yaratigan nodir iste'dod egalari tushuniladi. Adiblar o'z ijodi orqali sohaga istiqbol olib keladi, ko'pincha yangi mavzular, shakllar yoki uslublarni yaratadi. Ularning asarlari an'anaviy me'yorlarga qarshi turadi va badiiy shaklga yangi, innovatsion yondashuvlarni taklif qila oladi.

Adiblar ijodida kuchli his-tuyg'ularni uyg'otish, fikr, tushunchalarni hosil qilish qudrati bor o'lib, ko'pincha murakkab g'oyalarni yoki zalvorli tajribalarni o'quvchiga chuqur ta'sir qiladigan tarzda yetkazish va qamrab olishni o'z ichiga oladigan asarlar yaratadi. Ular insoniyatning bugungi holati, jamiyat yoki tabiat olami haqida teran tushunchalarni berib, hayotning murakkabligini chuqur anglashni aks ettiradi va bu g'oyalarni hayajonli va esda qolarli obrazlar orqali yetkazadi. Ularning asarlari yaratilganidan keyin ham o'rganish, tadqiq etish va muntazam ravishda murojaat qilishda davom etmoqda. Adabiyot dahosi til va shaklni qo'llashda ustunlik qiladi, nazm va nasrga yangicha o'ziga xos asarlari orqali munosib hissa qo'shadi haqchil hamda diomiy ta'sir etish imkonini beradi. Badiiy chegaralarni oshiruvchi vizual jihatdan ajoyib va kontseptual jihatdan chuqur asarlar yaratuvchi shaxs. Sun'iy intellect (ChatGPT)ga dunyoning eng kuchli "badiiy adabiyot 10 dahosi" kim deb savol berilganda quyidagigicha javob berdi:

- Jaloliddin Rumi - sufi shoir va faylasuf;
- Umar Xayyom - shoir, matematik va astronom;
- Alisher Navoiy - o'zbek adabiyotining asoschisi, shoir va davlat arbobi;
- Uilliam Shakesper - ingliz dramaturgi va shoir;
- Fyodor Dostoevsky - rus yozuvchisi, psixologik romanlarning ustasi;
- Lev Tolstoy - rus yozuvchisi;
- Virjiniya Woolf - ingliz yozuvchisi va feminist;
- Gabriel Garsa Markez - kolumbiyalik yozuvchi, "Yuz yillik yolg'izlik" asari bilan tanilgan;

- Franz Kafka - avstriyalik yozuvchi, absurt va ekzistensializm uslubidagi asarlari bilan mashhur;

- Maya Angelov - amerikalik shoir, yozuvchi va fuqarolik huquqlari faoli.

Badiiy adabiyot daholari kundalik tajribani o'zgartiruvchi innovatsion yechimlar yoki estetik uslublarni, ijodiy tasavvurlarini mahorat va aniqlik bilan amalga oshirish imkonini beruvchi badiiy shaklning texnik jihatlarini birlashtirib, nafaqat o'z davrida yuqori baholanadigan, balki kelajak avlodlarga ham bardosh beraoladigan asarlar yaratadi.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations).

Daholik fenomeni insoniyat tarixida muhim o'rin tutadi, chunki daho shaxslar o'z ijodlari va ilmiy kashfiyotlari orqali jamiyatga katta ta'sir ko'rsatadi. Ular o'z asarlarida yangi g'oyalarni, innovatsiyalarni va dunyoqarashlarni kiritib, kelajak avlodlarga ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi. Badiiy, ilmiy, psixologik va ijtimoiy kontekstda daholikni o'rganish, ularning yondashuvlari va motivatsiyalarini tushunish uchun zarurdir. Ushbu fenomenini tahlil qilish orqali biz uning mohiyatini va ahamiyatini yanada chuqurroq anglash imkoniga ega bo'lamiz.

Daholik fenomeni doirasida keng qamrovli tadqiqotlar olib borish, shaxslar va ularning ijodiy jarayonlarini har xil kontekstlarda tahlil qilishni o'z ichiga oladi Badiiy, ilmiy va ijtimoiy fanlar o'rtasida interdisiplinar yondashuvni rivojlantirish, daholikni tushunishda yangi nuqtai nazarlarni kiritishga yordam beradi. O'quv dasturlarida daholarning ijodiy jarayonlarini o'rganish, kelajakdagi ijodkorlar va olimlar uchun ilhom manbai sifatida ahamiyatga ega. Davlat va xususiy sektorlarda innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish maqsadida, daholarning tajribalari va muvaffaqiyatlarini o'rganish kerak. Ijtimoiy va madaniy hayotda daholarga e'tibor berish, ularning asarlarini va ta'sirini qadrlash, jamiyatda ijodiy muhitni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu takliflar orqali daholik fenomenini o'rganish va uni rivojlantirish, jamiyatni yanada boyitish va taraqqiyotga hissa qo'shishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. С.Савельевнинг "Даҳо ва ўзгарувчанлик" Москва, 2012 йил. 70.
2. сир Исаак Ньютон (англ.). The MacTutor History of Mathematics archive. Дата обращения: 26 ноября 2009. Архивировано 23 августа 2011 года.
3. Журнал "НАУКА-это ЖИЗНЬ!" Сборник научно-познавательных статей, заметок и публикаций! 08.11. Москва. <http://nauka.relis.ru/>
4. David Sweetman. Van Gogh: His Life and His Art. — Touchstone, 1990.
5. Николл Ч. Леонардо да Винчи. Полёт разума / Пер. с англ. Т. Новиковой. — М.: Эксмо, 2006.